

BOEKBESPREKINGEN

NIEUW LEVEN VOOR 'THE GLOBE'

Pauline Kiernan, *Staging Shakespeare at the New Globe*, Basingstoke & London: MacMillan Press, 1999, 175 p. (ISBN: 0-333-66273-3).

In 1997 had in Londen de officiële opening plaats van het gereconstrueerde Globe-theater met op het programma *Henry V* in de regie van Richard Olivier. De eerste productie in het herrezen theater van Shakespeare was echter *The Two Gentlemen of Verona* dat in een soort 'prologue season' in 1996 al op de planken gebracht werd.

Een lange voorgeschiedenis gaat de totstandkoming van de New Globe vooraf. Rond de eeuwwisseling had William Poel al pogingen ondernomen om Shakespeares werk te spelen in omstandigheden die zo dicht mogelijk die van het Elizabethaanse theater benaderen. Sindsdien zijn er op verschillende plaatsen in de wereld pogingen tot reconstructie ondernomen. In 1970 richtte de Amerikaan Sam Wanamaker de Globe Playhouse Trust op die tot doel had een replica van Shakespeares Globe te bouwen op de Londense Bankside. De theaterman die Wanamaker was werkte nauw samen met een aantal kenners van het Elizabethaanse theater onder wie vooral Glynne Wickham. Zij besloten om de oorspronkelijke Globe van 1599 te reconstrueren. Het werd een lang en moeizaam proces dat wellicht in een stroomversnelling kwam door de archeologische vondsten in 1989 van resten van The Rose en kort daarna ook van The Globe zelf. De opgravingen toonden onder meer aan dat het theater twintig zijden telde.

In 1996 was het dan eindelijk zo ver: het theater werd geopend voor het proloogseizoen waarin *The Two Gentlemen of Verona* gespeeld werd in de regie van Jack Shepherd. Mark Rylance, die tot artistiek directeur benoemd was, vertolkte de rol van Proteus.

Men kan allerlei bezwaren hebben tegen het hele project van een reconstructie. Het leidt tot museumtheater, en het sluit aan bij de zogenaamde 'Bardolatrij'. Bovendien is een echte reconstructie toch nooit volledig te verwezenlijken. Niet alleen omgevingsfactoren zoals bv. overvliegende vliegtuigen maar ook en vooral het simpele feit dat het publiek een ander publiek is, maken dat wij nooit een authentieke 'Elizabethaanse' opvoering zullen zien. Toch kan niemand die The Globe bezocht ontkennen dat er een grote fascinatie uitgaat van dit theater. Bovendien biedt het bestaan van de replica de mogelijkheid om via de opvoerin-

gen een en ander te leren over de praktijk van het Elizabethaanse toneel. Dat laatste was precies de opdracht van Pauline Kiernan, die als 'research fellow' verbonden was aan The Globe. Haar boek *Staging Shakespeare at the New Globe* is een rapport van haar bevindingen en een objectief verslag over de eerste producties in The Globe.

Het boek bestaat uit drie delen waarvan het tweede en het derde heel erg 'rapporterend' zijn. Het eerste deel, waarin de auteur ingaat op het specifieke karakter van het Elizabethaanse theater en de bevindingen uit de praktijk verbindt met de wetenschap, is veruit het interessantste. De titel van dit eerste deel, *The Shock of the Old*, suggereert al dat we vooral bevestiging krijgen van wat reeds bekend was over het Elizabethaanse theater. Toch wordt vooral door de concrete toetsing aan de praktijk, het beeld scherper gesteld.

Een der belangrijkste kenmerken van het Elizabethaanse theater is de grote eenheid in de ruimte tussen toneel en toeschouwers. Ook de acteurs zelf in het

De nieuwe Globe: opvoering van Henry V

eerste seizoen waren verrast door het sterke gevoel van intimiteit dat dit theater creëert. Toneel en auditorium delen hetzelfde licht. Er is oogcontact tussen acteurs en toeschouwers die het spel aanzienlijk kunnen beïnvloeden. De opvoeringen bewezen ook dat de structuur van The Globe de participatie van het publiek in de hand werkt. Kiernan rekent ons voor dat in The Globe, die een diameter heeft van honderd vijftig voet, de verst mogelijke afstand tussen de toeschouwer en het centrale punt van het podium ongeveer vijftig voet is - vijftien meter zeg maar. Bovendien kan de toeschouwer zich nog verplaatsen om dichterbij te komen of om de handeling vanuit een andere gezichtshoek te bekijken.

We weten natuurlijk dat het Elizabethaans theater geen realisme of imitatie beoogde. Toch is de inschatting van het soort illusie dat dit theater aanmoedigde niet eenvoudig. De opvoeringen in The Globe suggereren een absolute vereiste om te vertrouwen op de kracht van de verbeelding. De ruimte zelf verzet zich tegen pogingen om ze tot een precies bepaalde setting om te vormen. De ervaringen in het gereconstrueerde amfitheater zetten ook de visie kracht bij dat Shakespeares stukken nergens vragen om de illusie te zien alsof ze het leven zelf was. De metatheatrale momenten kunnen dus ook niet als een doorbreken van de illusie van werkelijkheid gezien worden, stelt Kiernan (pp. 44-5; cf. ook p. 70).

Ook de dramaturgische implicaties van de architectuur komen in Kiernans verhaal aan bod. De acteurs hadden de behoefte naar de zijkanten van het toneel te spelen en zich tot de galerijen te richten. Diagonale opstelling waarbij de diepte van het podium aangewend werd leverde effectvol theater op.

Bijzonder interessant lijkt mij wat de New Globe ons kan bijbrengen over het gebruik van een 'discovery space', een vaak betwist aspect van het Elizabethaans theater. Het gebruik van de centrale opening als 'discovery space' was problematisch, zegt Kiernan, want een groot gedeelte van het publiek kon niet zien wat er op die plek gebeurde. Voor de bekende 'statue scene' in *The Winter's Tale* - waarin het standbeeld van Hermione tot leven komt - besliste men om Hermione niet in de 'discovery space' te plaatsen, zoals het wellicht in de oorspronkelijke opvoering moet zijn geweest. Maar Kiernan constateert meer dan eens dat The Globe eigenlijk een theater was waarin meer moest worden geluisterd dan gekeken.

Het was de wens van Sam Wanamaker dat ten minste één productie per seizoen zo 'authentiek' mogelijk zou zijn. Daarvoor werd *Henry V* gekozen. Regisseur Richard Olivier, interpreteerde het uitgangspunt als volgt: "... that we would, as a production, undertake to explore certain authentic production methods or styles. Not that we were trying to make the whole thing as it would have been in

the sixteenth century”, p. 95). Maar er werd wel met een volledig mannelijke bezetting - een ‘boy actor’ in de rol van Katherine -, met authentieke wapens, enzovoort, gespeeld. Het is van deze productie dat Kiernan in deel twee van het boek een volledig verslag uitbrengt vanaf de voorbereiding tot de eigenlijke opvoering.

Het boek besluit met een kort derde deel waarin de betrokken artiesten zelf aan het woord komen over hun ervaringen in de New Globe. Het geheel van Kiernans studie heeft een goed, door wetenschappelijke kennis onderbouwd beeld van de mogelijkheden van de Globe. Men kan alleen betreuren dat de aantekeningen over de producties zelf iets te veel beperkt blijven tot zakelijke, haast louter technische rapportages.

Jozef DE VOS